

TÜRK TOPLUMUNDA YAŞLILIK: YETİŞKİN BİREYLERİN YAŞLILIK DÖNEMİ GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

ARPAÇI, Fatma* -ERSOY, Ali Fuat**
TÜRKİYE/TURPIA

ÖZET

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin görüşlerini ortaya koyma amacıyla yapılan çalışmaya Ankara’da yaşayan rasgele belirlenen 300 yetişkin alınmıştır. Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumlu görüşleri üzerinde cinsiyetin etkisinin olmadığı ($p>0.05$), yaşın etkisi incelendiğinde yaşlılığın bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönem olmasının önemli olduğu bulunmuştur ($F=3.015$, $p<0.05$). Yaşlılık dönemini bir sorun olarak görme ($t=-2.35$, $p<0.05$) ve yaşlılıkta yalnızlık ve ölüm korkusu yaşanmasında ($t=-2.70$, $p<0.01$) kadınlar erkeklere göre daha olumsuz düşünmektedirler. “Yaşlılıkta yaşam standardı minimuma düşer” ($F=3.957$, $p<0.05$) ve “yaşlılar, ekonomik olarak alt gelir düzeyindedirler” ($F=11.248$, $p<0.01$) ifadelerinde orta dereceli okul mezunları yüksek okul mezunlarına göre daha olumsuz görüşe sahiptir. Yaşlılık dönemine hazırlık ile ilgili görüşlerden “orta yaşlı bireyler, her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlamalıdır” ($t=-2.43$, $p<0.05$) ve “yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmelidir” ($t=-2.17$, $p<0.05$) ifadelerinde kadınlar ve erkekler arasındaki fark önemlidir. Bireyin spor yapmasının sağlıklı yaşlanmasına katkıda bulunması ($F=3.773$, $p<0.05$) eğitim durumu ile ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: Türk toplumu, yetişkin birey, yaşlılık, yaşlılık dönemi.

ABSTRACT

Aging in Turkish Society: A Study into the Views of Adults over the Period of Aging

300 adults living in Ankara and chosen randomly were included in the study conducted to determine the views of adults over the period of aging. It was found that gender did not have any effect on the positive views of adults over the period of aging ($p>0.05$) and the fact that, dealing with the effect of age, aging is a period when individual can realize his plans was significant ($F=3.$

* Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Meslekî Eğitim Fakültesi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bölümü, Aile Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı. e-posta: arpacif@gazi.edu.tr

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Meslekî Eğitim Fakültesi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bölümü, Aile Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı. e-posta: fersoy@gazi.edu.tr

015, $p<0.05$). Compared to men, women have more negative views in regarding the period of aging as a problem ($t= -2.35$, $p<0.05$) and experiencing the feeling of loneliness and the anxiety of death at old ages ($t= -2.70$, $p<0.01$). Secondary and high school graduates have more negative views over the expressions of “standard of life drops to minimum at old ages” ($F=3.957$, $p<0.05$) and “the elderly are at the level of low income economically” ($F=11.248$, $p<0.01$) than those graduating from a university. Of the views about the preparation for the period of aging, the difference between men and women is significant at the expressions of “middle aged people should prepare themselves for the period of aging with all aspects” ($t= -2.43$, $p<0.05$) and “training should be given for the preparation for aging” ($t= -2.17$, $p<0.05$). The contribution of the fact that an individual does a sport to his healthy aging ($F=3.773$, $p<0.05$) is related to education level.

Key Words: Turkish society, adult, aging, period of aging.

GİRİŞ

Genel olarak toplumda belirli bir yaşa gelen bireyleri yaşlı olarak tanımlama eğilimi yaygındır. Çünkü yaşlılık geniş çapta bireyin yaşına bağlı olarak tanımlanan bir dönem olmaktadır. Bununla birlikte bu tanımlama sosyo-kültürel ortamlara ve dönemlere göre farklılaşmaktadır. Dolayısıyla yaşlılık biyolojik, kronolojik, psikolojik ve sosyal açılarından yorumlanmaktadır. Yaşın kronolojik olarak değerlendirilmesi ne yazık ki toplumsal ve kültürel açıdan yeterli gözükmemektedir. Farklı sosyo-kültürel ortamlarda yaşa ilişkin olarak geliştirilen normlar ve kalıp yargılar yaşlılığın anlamını değiştirmektedir. Farklı gelişmişlik düzeyine sahip toplumlarda bireyin yaşam deneyimleri, edindikleri roller ve geçirdikleri sosyalizasyon süreçleri yaşa ilişkin olarak yüklenen anlamların değişiklik göstermesine neden olur. Bireylerin yaşam pratiklerinin bir göstergesi olan kültür her toplumun, her grubun yaşam evreninin sınırlarını çizmekte ve dolayısı ile yaşlılığa ilişkin farklı anlamların ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmaktadır. (Baran vd., 2005: 27-28).

Yaşlı imgesi, her toplumda bir dizi yaşanmışlıkların sonucu olarak kültürel bağlamda oluşur. Tüm toplumların aile, bebek, çocuk, yetişkin, yaşlı anlamına gelen sözcükleri vardır. Kültürler arası farklılıklar bağlamında bakıldığında yetişkinlikten yaşlılığa geçiş, insan yaşamındaki evreler arasında en az ritüelleştirilen evre gibi görünmektedir. Bireylerin fiziksel kapasitelerindeki değişiklikler oluşmaya ve işlevsel yeteneği azalmaya başladığında yarı şaka yarı ciddi biçimde “ben yaşlıyım” sözcüklerinin ağızlarından dökülmesine sık sık tanık oluruz. Dolayısı ile yaşlılığın başlangıç dönemi, fiziksel gerileme ve işlevsel yeteneğin azalması bağlamında oluşsa bile, yaşlılar tarafından ritüellerde kullanılan manevi ve duygusal güç ile de ilişkili olduğu söylenebilir (Baran, 2003: 124).

Yaşlılığa ilişkin görüşlerin zaman içindeki değişimine bakıldığında gelişmiş ülkelerin çoğunda 1930’lardan önceki dönem “genç yaşlanma” (young aging) olarak nitelenmektedir. Bu dönemde yaşlı yetişkinlere olumlu bir gözle

bakılmakta, yaşlarına saygı gösterilmekte, bilgeliklerine önem verilmektedir. Bu tutum 1930'lardan sonra değişmiş ve yaşlılık imgesini olumludan olumsuzu dönuştüren etkenler ortaya çıkmıştır. Bu etkenler arasında gençliğin vurgulanması, emekliliğe bağırlol ve statü yitimi, yaşlı nüfusun daha bağımlı hale gelmesi sayılabilir. Gerontoloji ve Geriatri alanlarının genişlemesi de olumsuz yaşlanma görüşünün kaynağı olarak gösterilmektedir. Bu alanda çalışanlar geçmişteki olumlu yaşlanma görüşünü görmezden gelmekte yaşlanmanın sorunları üzerine odaklanmaktadır. 1960'larda bu olumsuz yaşlılık imgesi, yaş ayrımcılığı olarak nitelenmiş, 1980'lerde ise yaş ayrımcılığı hâlâ var olmakla birlikte etkin bir müdahaleyle aşılabileceğı belirtilmiştir (Onur, 2000: 370).

Yaşlılığa yönelik olumsuz tutumların genellikle, kültürel çözümlen kaynaklandığı düşünülür (Salman, 2001: 302). Hemen her toplumda yaşlılığa ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmeler, yapılan araştırmalar sonucu ortaya konulmuştur. Olumlu değerlendirmeler bireyin yaşamı anlamlandırması ve yaşam sürecinin doğal bir sonucu olarak kabul etmesiyle ilgilidir. Ancak unutulmaması gereken nokta, sağırlık koşullarının elverişsiz olduğu durumlardır. Sağırlık sorunu olan yaşlılar gerek kendileri, gerekse kendisinin bakımını üstlenen yakınları için yaşamı zorlaştıran bir durum yaratmaktadır ki, buna ekonomik sıkıntılar da eklenince yaşlılığın bir sorun ya da olumsuz bir durum olarak algılanması kaçınılmaz görülmektedir (Baran vd., 2005: 20).

Başarılı yaşlılık yaklaşımı son zamanlardaki yaşlılıkla ilgili çalışmalarda önemle üzerinde durulan bir konudur. Başarılı yaşlılık genellikle olumlu çıktılarının elde edilmesi ve maksimize edilmesi, olumsuz çıktılardan sakınma ve minimize edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte yaşlanma sürecinin olumlu ve olumsuz sonuçları için bir dereceye kadar farklı kriterler kullanımı konusunda çeşitli teoriler geliştirilmiştir (Kalınkara ve Erarı, 2002;83-84). Rowe ve Kahn (1997) başarılı yaşlılığı hastalık ve özürllülük olmaması, bilişsel ve fiziksel fonksiyonların korunması, sosyal ve üretimsel aktivitelerde meşguliyetin sürdürülmesi olarak ele almaktadır. Birçok ülkede yaşlılık hastalık, bilişsel yetersizlik ve yalnızlıkla ilişkilendirilir. Ancak, kalp damar hastalıkları gibi bazı hastalıklar için risk faktörlerinin değiştirilebileceğini gösteren kanıtlar giderek çoğalmaktadır. Ayrıca bilişsel yetersizliğin ve sosyal ilişkilerdeki olumsuzlukların yaşlılardaki kaçınılmaz sonuçları da gösterilmektedir (Hoyer and Roodin, 2003: 13).

Hızlı değişmelere yol açan kentleşme ve endüstrileşme süreci ekonomik yönden geliri olmayan yaşlılar için bir sorun yaratmaktadır. Kırsal alanda aileleri ile birlikte yaşayan yaşlılar birçok yönden kentsel alanlarda yaşayanlara göre daha avantajlıdır. Çevrelerinden büyük saygı gördükleri gibi uzun yıllar çalışmalarını devam ettirme olanaklarına da sahiptirler. Bu durumda geleneksel yapı içinde geniş aile, yaşlının fizyolojik, ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya daha elverişlidir. Yaşlı birey otorite ve prestij sahibi olarak ev halkını temsil eden bir üye konumundadır. Ancak kentleşme ve endüstrileşme

süreçlerinin getirdiği modern yaşamın etkisiyle ailenin küçülmesi yaşlı birey açısından aile bağlarının zayıflamasına ve dolayısıyla yaşamın zorlaşmasına neden olmuştur. Bu durum gelişmiş modern toplumların kentsel ve özellikle metropol alanlarında yetişkinler ile anne-babaları arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. Bununla birlikte endüstrileşme bir taraftan 19. yüzyıl boyunca toplumların refah düzeyini yükseltirken, diğer taraftan yaşlı nüfusun oranında da artışlara yol açmış ve yaşlılığın belirgin bir sorun olarak yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bir sorun olarak algılanması henüz yaşanmaktadır (Baran vd., 2005; 28-29).

İnsanın ortalama yaşam süresinin uzaması ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içinde giderek artması, gelişmekte olan ülkelerde yaşlılığın yaşamın bir dönemi olarak daha fazla önemsenmesine ve hissedilmesine neden olmaktadır (Güven ve Cerit, 2003: 286). Türkiye’de genç nüfus oranının yüksek olduğu bilinmektedir. Ancak bu genç nüfus giderek yaşlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de bölgesel dağılım bakımından, kırsal/kentsel alanlarda yaşayan yaşlı nüfusun farklı sorunlarla karşı karşıya olduğu bilinmektedir (Arpacı, 2005: 30-31). Ülkemizde yaşlılar toplumun temeli olarak değerlendirilen ailenin vazgeçilmez bir unsurudur. Yapılan araştırma sonuçlarına göre ülkemizde yaşlıların büyük çoğunluğu genellikle çocuklarından biri ile yaşamaktadır. Ayrı yaşayanların ise yine büyük bir kısmı çocuklarına ya da akrabalarına yakın mesafelerde oturmaktadır. Bununla birlikte ailelerinden ayrı, bağımsız yaşamayı tercih eden yaşlılar da bulunmaktadır. Bu açıklamalar göstermektedir ki aile yanında çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı oranı fazladır. Aile kurumunun yaşlı bireye enstrümantal ve sosyo-psikolojik destek sağlaması, sosyal güvenlik işlevi görmesi nedeniyle aile ortamında kendini güvende hissetmesini sağlamaktadır. Özellikle kuşaklararası ilişkiler bağlamında büyükanne/büyükbaba, yetişkin evlat ve eşi, torunların varlığı, tüm kuşaklararası etkileşimler ve yakınlaşmalar, gerek yaşlı birey, gerekse aile üyeleri açısından doyurucu bir yaşam olarak algılanabilir (Baran vd., 2005: 22-23).

Yaşlılığın etkileri göz ardı edilemeyecek kadar çeşitli ve geniş kapsamlı olabilmekte, yaşlılık dönemi kişiden kişiye ve toplumdaki topluma farklılık gösterebilmektedir. Bazı toplumlarda, bu değer yargıları sıklıkla ihmal edilmekte ve yaşlanma ile artan sağlık ve destek hizmetlerine olan gereksinimler nedeni ile yaşlılar ekonomi üzerine büyük bir yük gibi görülmektedir. Bazı toplumlarda ise, yaşlılık olumlu bir süreç olarak kabul edilmektedir. Toplumun yetişkin üyeleri arasında olumsuz görüşlerin oluşmaması için yaşlılığa bakış açısında yenilikçi, radikal bir değişimin yapılması gerekir. Bu değişim yaşlılara karşı oluşan ön yargılardan kurtulmak ve bu döneme yönelik olumlu bir bakış açısı kazanmakla mümkün olur. Bunun için de toplumda yetişkinlerin yaşlılığın yaşamın diğer evreleri gibi bir süreç olduğunu kabul etmeleri ve bu dönemle ilgili bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Güven ve Cerit, 2003: 286).

1. Yöntem

Bu çalışmada, Türk toplumunda yaşlılık ve yaşlılık dönemine bakış açısı irdelenmiştir. Bu amaçla yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin görüşlerini ortaya koyacak bir araştırma yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini, Ankara’da yaşayan rasgele belirlenen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 300 yetişkin birey oluşturmaktadır. Araştırma verileri Kasım 2006-Şubat 2007 tarihlerinde toplanmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde anket formu kullanılmıştır. Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi ile ilgili sorular konu ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (Rowe and Kahn, 1997; Salman, 2001; Güven ve Cerit, 2003; Salman, 2003).

Yetişkin bireylerin demografik özelliklerinin sayı ve yüzdelik değerleri verilerek yaş ve aylık ortalama gelir değişkeninin aritmetik ortalaması alınmıştır. Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin görüşleri Likert tipi ifadelerle verilen yanıtlarla ölçülmüştür. İfadelerle verilen yanıtlar “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum ve “kesinlikle katılmıyorum” olarak 5 kategoride ele alınmıştır. İfadelerin olumlu ya da olumsuz olma durumuna göre 1-5 veya 5-1 puan şeklinde değerlendirilmiştir. Yetişkinlerin yaşlılık dönemine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesinde cinsiyet durumunun etkisi t testi, yaş ve eğitim durumunun etkisi ise varyans analizi (One-Way ANOVA) ile araştırılmıştır. Değişkenler arasındaki anlamlı farklılık 0.05 ya da 0.001 düzeyinde yorumlanmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarının anlamlı çıktığı durumlarda, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi uygulanmıştır.

2. Bulgular ve Tartışma

2.1. Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Özellikler

Çizelge 1: Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Özellikler

Yaş	Sayı	%	Medeni durum	Sayı	%
≤ 30	153	51.0	Evli	150	50.0
31 - 40	102	34.0	Bekâr	129	43.0
41 ≤	45	15.0	Dul/boşanmış	21	7.0
Cinsiyet			Çalışma durumu		
Kadın	109	36.3	Çalışıyor	249	83.0
Erkek	191	63.7	Çalışmıyor	45	15.0
			Emekli	6	2.0
Eğitim durumu			Aylık ortalama gelir miktarı (YTL)		
İlkokul ve daha az Orta dereceli okul	39	13.0	≤ 750	107	35.7
Yüksekokul	125	41.7	751-1250	127	42.3
	136	45.3	1250 ≤	66	22.0
TOPLAM	300	100.0	TOPLAM	300	100.0

Araştırma kapsamına alınan bireylerin % 51.0'ü 30 ve daha küçük, % 34.0'ü 31-40, geriye kalan % 15.0'ü ise 41 ve daha büyük yaşlıdır. Ortalama yaş kadınlarda 31.22, erkeklerde 33.47'dir. Bireylerin % 36.3'ü kadın, % 63.7'si erkektir. Bireylerin % 13.0'ü ilkökul mezunu ya da daha az, % 41.7'si orta dereceli okul ve % 45.3'ü yüksekökul mezunudur. Yarısi evli olan bireylerin (% 50.0), % 43.0'ü bekâr, % 7.0'si dul/boşanmıştır. Bireylerin çoğunluğu (% 83) çalışmaktadır. Aylık gelir miktarı 750 YTL ve daha az olanlar % 35.7, 751-1250 YTL arasında olanlar % 42.3, 1251 YTL ve daha çok olanlar ise % 22.0 oranındadır (**Çizelge 1**).

2.2. Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Görüşleri

2.2.1. Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Olumlu Görüşleri

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumlu görüşleri üzerinde cinsiyetin etkisi incelendiğinde; “yaşlılık bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönemdir” ve “yaşlılıkta eşler arasında yakınlaşma artar” ifadelerinde erkeklerin (3.73, 3.42) kadınlardan (2.88, 3.39) daha yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmektedir. “Yaşlılığın bazı zorlukları olduğu gibi zevkli yanları da vardır.”, “Yaşlılar aile ve toplumla ilgili kararlarda önemli roller üstlenirler.” ve “Yaşlılık boş zamanların değerlendirildiği bir dönemdir.” maddelerinde ise kadınlar (3.31, 3.44, 3.19) erkeklerden (3.29, 3.34, 3.09) daha yüksek ortalama puana sahiptir. Ancak, ifadelerin hiçbirinde yetişkin kadınlar ile erkekler arasında önemli farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Salman'a (2001) göre yaşlılığa yönelik erkekler ekonomik yapı ve bireysel sorunlara yönelik olumlu tutum içindeyken, kızlar aile yapısı, sağlık, sosyal ve psikolojik sorunlara yönelik olarak olumlu tutum içindedir.

Çizelge 2: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Olumlu Görüşlerine Cinsiyetin Etkisi

OLUMLU GÖRÜŞLER	Erkek $\bar{X} \pm SD$	Kadın $\bar{X} \pm SD$	t	p
Yaşlılık bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönemdir.	3.73±1.11	2.88±1.11	-1.06	0.286
Yaşlılıkta eşler arasında yakınlaşma artar.	3.42±1.01	3.39±1.04	0.024	0.810
Yaşlılığın bazı zorlukları olduğu gibi zevkli yanları da vardır.	3.29±1.10	3.31±1.16	-0.13	0.890
Yaşlılar aile ve toplumla ilgili kararlarda önemli roller üstlenirler.	3.34±1.18	3.44±1.13	-0.71	0.477
Yaşlılık boş zamanların değerlendirildiği bir dönemdir.	3.09±1.03	3.19±1.02	-0.75	0.453

Sd=298

Erkek $N=191$

Kadın $N=109$

Barton (1999) duygusal sorunu olan 9 genç erkek ve 36 yaşlı bireyin katıldığı kuşaklararası eğitim programının ardından programın etkilerini incelemek amacı ile yaptıkları çalışmada gençlerin eğitim programı sonunda

yaşlılara yönelik daha olumlu tutumlar geliştirdiklerini belirlemiştir. Güven ve Cerit (2003) ise kadınların yaşlılıkla ilgili olumlu görüşlerinin başında “insan yaşlı da olsa yaşamdan zevk alabilmeli, bu dönemi değerlendirebilmelidir” (% 92.4) geldiğini, bunu % 83.9 oranı ile “yaşlılıkta eşler arasında yakınlaşma artar” ifadesinin izlediğini saptamışlardır.

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumlu görüşleri üzerinde eğitim durumunun etkisi incelendiğinde “yaşlılığın bazı zorlukları olduğu gibi zevkli yanları da vardır” ($F=3.604, p<0.05$) ve “yaşlılar aile ve toplumla ilgili kararlarda önemli roller üstlenirler” ($F=5.680, p<0.05$) ifadelerinde orta dereceli okul mezunları ile yüksekokul mezunları arasında ilişki olduğu ve eğitim düzeyi yükseldikçe olumlu düşünmenin arttığı belirlenmiştir ($p<0.05$). Diğer ifadelerde ilişki saptanmamıştır (**Çizelge 3**).

Güven ve Cerit (2003) kadınların yaşlılıkla ilgili olumlu görüşlerinden eşler arasında yakınlaşma artar ve insan yaşlı da olsa yaşamdan zevk alabilmeli, bu dönemi değerlendirebilmelidir ile öğrenim durumu arasındaki ilişkinin önemli olduğunu bulmuşlardır.

Çizelge 3: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Olumlu Görüşlerine Eğitim Durumunun Etkisi.

OLUMLU GÖRÜŞLER	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Yaşlılık bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönemdir.	3.653	1.826	1.482	0.229	
Yaşlılıkta eşler arasında yakınlaşma artar.	0.140	0.070	0.066	0.936	
Yaşlılığın bazı zorlukları olduğu gibi zevkli yanları da vardır.	8.981	4.490	3.604	0.028*	2-3
Yaşlılar aile ve toplumla ilgili kararlarda önemli roller üstlenirler.	15.048	7.524	5.680	0.004**	2-3
Yaşlılık boş zamanların değerlendirildiği bir dönemdir.	0.349	0.175	0.163	0.850	

** $p<0.01$

* $p<0.05$

Sd = 2

1: İlkokul ve daha az

2: Orta dereceli okul

3: Yüksekokul

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumlu görüşleri üzerinde yaşın etkisi incelendiğinde ise, yaşlılığın bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönem olması ($F=3.015, p<0.05$) istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Ancak yaş grupları arasında farklılık görülmemiştir.

2.2.2. Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Olumsuz Görüşleri

“Yaşlılık dönemini bir sorun olarak görüyorum” ($t=-2.35, p<0.05$) ve “yaşlılıkta yalnızlık ve ölüm korkusu yaşanır” ($t=-2.70, p<0.01$) ifadeleri

cinsiyete göre değişiklik göstermektedir. Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumsuz görüşlerinde kadınlar erkeklere göre daha fazla olumsuz düşünmektedirler. Diğer ifadelerde cinsiyetler arasında istatistiksel anlamda fark bulunmamasına karşın, ortalama puanlar kadınların erkeklere göre daha olumsuz düşündüğünü ortaya koymaktadır (**Çizelge 4**).

Çizelge 4: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Olumsuz Görüşlerine Cinsiyetin Etkisi

OLUMSUZ GÖRÜŞLER	Erkek $\bar{X} \pm SD$	Kadın $\bar{X} \pm SD$	t	p
Yaşlılık dönemini bir sorun olarak görüyorum.	2.63±1.26	2.99±1.25	-2.35	0.019*
Yaşlılar, toplum tarafından dışlanmakta ve yok sayılmaktadır.	2.81±1.28	3.00±1.12	-1.2	0.219
Yaşlıları sadece özel günlerde hatırlamak yeterli olacaktır.	1.70±0.85	1.80±1.10	-0.87	0.380
Yaşlılıkta yaşam standardı minimuma düşer.	3.18±1.13	3.18±1.27	0.03	0.972
Yaşlılıkta hastalık ve güçsüzlük artar.	3.92±0.94	3.99±1.06	-0.53	0.591
Yaşlılıkta yalnızlık ve ölüm korkusu yaşanır.	3.83±1.05	4.17±1.05	-2.70	0.007**
Yetişkinler yaşlanmaktan, birine muhtaç olmaktan çekinirler.	3.87±0.91	3.95±0.90	-0.67	0.497
Yaşlılar, ekonomik olarak alt gelir düzeylerindedirler.	3.47±1.04	3.48±1.05	-0.12	0.905

**p<0.01 *p<0.05 Sd = 298 Erkek_N=191 Kadın_N=109

Salman (2001) genç kız ve erkeklerin yaşlılığa yönelik tutumlarını belirlemek amacı ile yaptığı çalışmada genellikle erkeklerin tutum puanlarının kızlara göre daha olumsuz olduğunu bulmuştur.

Çizelge 5'te görüldüğü gibi “yaşlılık dönemini bir sorun olarak görüyorum” (F=4.736, p<0.01), “yaşlılıkta yaşam standardı minimuma düşer” (F=3.957, p<0.05) ve “yaşlılar, ekonomik olarak alt gelir düzeylerindedirler” (F=11.248, p<0.01) ifadelerinde yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumsuz görüşleri eğitim durumundan etkilenmektedir. Orta dereceli okul mezunları yüksek okul mezunlarına göre daha olumsuz görüşe sahiptir. Diğer ifadelerde eğitim durumunun etkili olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumsuz görüşlerine yaşın etkisi incelendiğinde görüşlerin hiçbiri üzerinde yaşın etkisinin olmadığı belirlenmiştir (p>0.05). Güven ve Cerit (2003) kadınların yaşlılıkla ilgili olumsuz görüşlerinden “geleceğe dönük beklentilerin olmadığı bir dönemdir”, “yaşlılık aileye ekonomik bir yük getirir” ve “yaşlılık topluma ekonomik bir yük getirir” ifadeleri ile yaş grupları arasındaki ilişkinin önemli olduğunu bulmuşlardır.

Çizelge 5: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Olumsuz Görüşlerine Eğitim Durumunun Etkisi

OLUMSUZ GÖRÜŞLER	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	p	Scheffe
Yaşlılık dönemini bir sorun olarak görüyorum.	14.963	7.482	4.736	0.009**	2-3
Yaşlılar, toplum tarafından dışlanmakta ve yok sayılmaktadır.	10.173	5.086	3.164	0.044*	
Yaşlıları sadece özel günlerde hatırlamak yeterli olacaktır.	1.447	0.723	0.796	0.452	
Yaşlılıkta yaşam standardı minimuma düşer.	10.838	5.491	3.957	0.020*	2-3
Yaşlılıkta hastalık ve güçsüzlük artar.	0.288	0.144	0.145	0.865	
Yaşlılıkta yalnızlık ve ölüm korkusu yaşanır.	2.680	1.340	1.186	0.307	
Yetişkinler yaşlanmaktan, birine muhtaç olmaktan çekinirler.	0.653	0.327	0.390	0.677	
Yaşlılar, ekonomik olarak alt gelir düzeyindedirler.	23.12	11.506	11.248	0.000**	2-3

**p<0.01

*p<0.05

Sd = 2

1: İlkokul ve daha az

2: Orta dereceli okul

3: Yüksekokul

Sharps vd. (1998) kültürel farklılığın yaşlılara yönelik tutumları üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında beklenenin aksine Taylandlı genç yetişkinlerin Amerikalı genç yetişkinlere göre yaşlılarla ilgili daha olumsuz tutuma sahip olduklarını saptamışlardır. Araştırma sonuçları herhangi bir toplumda yaşlılıkla ilgili geleneklerin yaşlılara karşı olumsuz eğilimleri engellemede gerekli ve yeterli olmadığını göstermektedir.

2.2.3. Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine Hazırlık ile İlgili Görüşleri

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine hazırlık ile ilgili görüşlerinden “orta yaşlı bireyler, her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlamalıdır” ($t=-2.43$, $p<0.05$) ve “yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmelidir” ($t=-2.17$, $p<0.05$) ifadelerinde kadınlar ve erkekler arasında önemli farklılık vardır. Yetişkin kadınlar erkeklere göre orta yaşlı bireylerin her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlaması gerektiğini ve yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmesi gerektiğini daha çok düşünmektedir. Diğer ifadelerde cinsiyetler arasında farklılık bulunmamıştır (Çizelge 6).

Çizelge 6: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine Hazırlık ile İlgili Görüşlerine Cinsiyetin Etkisi

Yaşlılığa Hazırlık ile İlgili Görüşler	Erkek X ± SD	Kadın X ± SD	T	p
Orta yaşlı bireyler, her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlamalıdır.	3.74±1.02	4.03±0.92	-2.43	0.013*
Yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılmalıdır.	3.72±1.02	3.72±1.12	-0.01	0.986

Yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmelidir.	3.86±0.99	4.11±0.94	-2.17	0.031*
Her insan bir gün yaşlı olacağını unutmamalı, ona göre davranmalıdır.	4.23±0.84	4.38±0.76	-1.52	0.127
Sağlıklı yaşlanmaya çalışıyorum.	3.91±0.83	4.00±0.96	-0.87	0.383
Bireyin spor yapması sağlıklı yaşlanmasına katkıda bulunur.	4.12±0.79	4.24±0.92	-1.20	0.230
Bireyin yediklerine dikkat etmesi, sağlıklı beslenmesi, sağlıklı yaşlanmasını sağlar.	4.18±0.83	4.21±0.92	-0.26	0.790
Bireyin stresten uzak kalmaya çalışması sağlıklı yaşlanmasını sağlar.	3.97±0.98	3.97±0.97	0.05	0.955

*p<0.05

Sd=298

Erkek_N=191Kadın_N=109

Çizelge 7: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemine Hazırlık ile İlgili Görüşlerine Eğitim Durumunun Etkisi.

Yaşlılığa hazırlık ile ilgili görüşler.	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	p	Scheffe
Orta yaşlı bireyler, her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlamalıdır.	0.822	0.411	0.414	0.661	
Yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılmalıdır.	12.630	6.315	5.800	0.003**	1-3, 2-3
Yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmelidir.	4.242	2.121	2.201	0.113	
Her insan bir gün yaşlı olacağını unutmamalı, ona göre davranmalıdır.	1.175	0.587	0.878	0.417	
Sağlıklı yaşlanmaya çalışıyorum.	4.593	2.297	2.970	0.053*	
Bireyin spor yapması sağlıklı yaşlanmasına katkıda bulunur.	5.310	2.655	3.773	0.024*	1-3
Bireyin yediklerine dikkat etmesi, sağlıklı beslenmesi, sağlıklı yaşlanmasını sağlar.	2.099	1.049	1.400	0.248	
Bireyin stresten uzak kalmaya çalışması sağlıklı yaşlanmasını sağlar.	0.118	0.59	0.061	0.941	

**p<0.01

*p<0.05 Sd=2

1: İlkokul ve daha az

2: Orta dereceli okul

3: Yüksekokul

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine hazırlık ile ilgili görüşleri üzerinde eğitim durumunun etkisi incelendiğinde; “yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılmalıdır” (F=5. 800, p<0.01), “sağlıklı yaşlanmaya çalışıyorum” (F=2. 970, p<0.05) ve “bireyin spor yapması sağlıklı yaşlanmasına katkıda bulunur” (F=3. 773, p<0.05) ifadeleri ile eğitim durumu arasında ilişki görülmektedir. Yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılmasında hem ilkökul mezunu ve daha az eğitimi olanlarla yüksekokul mezunları, hem de orta dereceli okul mezunları ile yüksekokul mezunları arasında ilişki vardır. Bireylerin sağlıklı yaşlanmaya çalışması istatistiksel olarak anlamlıdır, ancak eğitim grupları arasında farklılık bulunmamıştır. Bireyin spor yapmasının sağlıklı yaşlanmasına katkıda bulunmasında ise ilkökul mezunu ve daha az

eğitimi olanlarla yüksekokul mezunları arasında ilişki saptanmıŐtır. Diğer ifadelerde eğitim grupları arasında fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Güven ve Cerit (2003) sağlıklı yaşlanma ve yaşlılık dönemine hazırlık konusunda eğitim verilmesi istenen konulardan ‘‘emekliliğe uyum’’, ‘‘temizlik ve kiŐisel hijyen’’, ‘‘psikolojik olarak yaşlılığa hazırlık’’ ve ‘‘boş zamanları değerlendirme faaliyetleri’’ ile öğrenim durumu arasındaki ilişkinin önemli olduğunu bulmuşlardır.

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine hazırlık ile ilgili görüşleri üzerinde yaşın etkisi incelendiğinde; yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılması ile ($F=5.051, p<0.01$) yaş grupları arasında ilişki olduğu, bu ilişkinin 30 yaşında ve daha küçük yaştaki bireylerle 31-40 yaş grubunda olanlar arasında olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin görüşlerini ortaya koyma amacı ile yürütülen araştırma sonuçlarına göre; araştırma kapsamına alınan bireylerin yarısından biraz fazlası 30 ve daha küçük yaştaki yetiŐkinlerdir. Bireylerin 1/3’nden biraz fazlası kadın, geriye kalanlar erkektir. Yarısı evli olan bireylerin, çoğunluğu (% 83) alıŐmaktadır. Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumlu görüşleri üzerinde cinsiyetin etkisinin olmadığı; eğitim durumunun etkisi incelendiğinde ise ‘‘yaşlılığın bazı zorlukları olduğu gibi zevkli yanları da vardır’’ ve ‘‘yaşlılar aile ve toplumla ilgili kararlarda önemli roller üstlenirler’’ ifadelerinde orta dereceli okul mezunları ile yüksekokul mezunları arasında ilişki olduğu ve eğitim düzeyi yükseldikçe olumlu düşünmenin arttığı belirlenmiştir. Yaşın etkisi incelendiğinde, yaşlılığın bireyin planlarını gerçekleştirebileceği bir dönem olmasının önemli olduğu bulunmuştur.

Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin olumsuz görüşlerinde kadınların erkeklere göre daha fazla olumsuz görüşe sahip oldukları; ‘‘yaşlılık dönemini bir sorun olarak görüyorum’’ ve ‘‘yaşlılıkta yalnızlık ve ölüm korkusu yaşanır’’ ifadelerinin cinsiyete göre deđiŐtiđi görülmektedir. Olumsuz görüşlerden ‘‘yaşlılıkta yaşam standardı minimuma düşer’’ ve ‘‘yaşlılar, ekonomik olarak alt gelir düzeylerindedirler’’ ifadelerinde görüşlerin eğitim durumundan etkilendiği, orta dereceli okul mezunları yüksekokul mezunlarına göre daha olumsuz görüşe sahip olduğu anlaŐılmaktadır. Ancak, görüşlerin hiç biri üzerinde yaşın etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Yetişkin bireylerin yaşlılık dönemine hazırlık ile ilgili görüşlerinden orta yaşlı bireylerin her yönüyle kendilerini yaşlılık dönemine hazırlaması ve yaşlılığa hazırlık için eğitim verilmesi cinsiyete göre deđiŐmektedir. Yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılması, sağlıklı yaşlanmaya çalışma ve bireyin spor yapmasının sağlıklı yaşlanmasına katkıda bulunması ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmaktadır. Yaşın etkisi incelendiğinde; yaşlılıkta gelirin azalacağı düşünülerek yatırım yapılması ile yaş

grupları arasında ilişki olduğu, bu ilişkinin 30 yaşında ve daha küçük yaştaki bireylerle 31-40 yaş grubunda olanlar arasında olduğu görülmektedir.

Toplumumuzda yaşlılar ve yaşlılık dönemi ile ilgili süregelen yanlış inanışlar ve yanılgılar ile baş edilebilmesi için, birey ve toplum olarak yaşlıların geçmiş ve günümüzdeki katkılarını tanımaya ve takdir etmeye yönelik sorumluluk geliştirilmelidir. Bu nedenle, yaşlılık dönemi ve bu dönemin sorunları ile bireylerin bu konudaki görüşlerini inceleyen bu tür araştırmaların sayıca artırılması ve detaylı bir biçimde incelenmesi gerekir. Toplumun yaşlıya verdiği değer ve yaşlıya bakış açısı oldukça önemlidir. Toplumda, yaşlılara karşı oluşan ön yargılardan kurtulmak ve bu döneme yönelik olumlu bir bakış açısı kazandırabilmek için yetişkin bireyler yaşlı ve yaşlılık dönemine ilişkin tüm konularda örgün ve yaygın eğitimle bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Bu bilinçlendirme çalışmalarında yazılı ve sözlü medya oldukça etkili olabilir. Ayrıca eğitim konuları yetişkin bireylerin sağlıklı yaşlanmasına katkı sağlayacak konuları içermeli ve uzman bireyler tarafından eğitim verilmelidir.

KAYNAKÇA

Arpacı, F. (2005), **Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık**, Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.

Baran, A. G. (2003), “Yaşlılığın ve Yaşamın Anlamı Üzerine Niteliksel Araştırma”, **II. Ulusal Yaşlılık Kongresi**, s. 121-140. 9-12 Nisan, Denizli.

Baran, A. G.-Kalinkara, V.-Aral, N.-Akin, G.-Baran, G. Ve Özkan, Y., (2005), **Yaşlı ve Aile İlişkileri Ankara Örneği**, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları: 127.

Barton, H. (1999), “Effects of an Intergenerational Program on the Attitudes of Emotionally Disturbed Youth Toward the Elderly”, **Educational Gerontology**, 25 (7): 623-640.

Güven, S. ve Cerit, G., (2003), “Ailede Kadınların Yaşlılık Dönemine İlişkin Görüşleri”, **II. Ulusal Yaşlılık Kongresi**, s. 285-298.9-12 Nisan, Denizli.

Hoyer, W. J. and Roodin, P. A. (2003), **Adult Development and Aging**, Fifth Edition, New York: McGraw-Hill.

Kalinkara, V. ve Erarı, F. (2002), “Yaşlıların Yaşam Tatmini ve Refahı Üzerine Demografik ve Sosyo-Ekonomik Durumun Etkileri”, **Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi**, 2 (2): 82-95.

Onur, B., (2000), **Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik Yaşlılık Ölüm**, 5. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Rowe, J. W. and Kahn, R. L. (1997), “Successful Aging”, **The Gerontologist**, 37 (4): 433-440.

Salman, M. (2001), “Gençlerin Yaşlı ve Yaşlılığa Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma”, **I. Ulusal Yaşlılık Kongresi**, s. 300-310.10-11 Ekim, Ankara.

-----, (2003), “Farklı Meslek Grubundaki Yetişkin ve Yaşlıların Yaşlı Bakımına İlişkin Görüşleri: Odak Grup Toplantıları”, **II. Ulusal Yaşlılık Kongresi**, ss. 365-375. 9-12 Nisan, Denizli.

Sharps, M.-Price-Sharps, J. and Hanson, J. (1998), “Attitudes of Young Adults Toward Older Adults: Evidence from the United States and Thailand”, **Educational Gerontology**, 24 (7): 655-660.

